

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

AUTOREFERÁT
disertační práce

Název: Limity autorskoprávní ochrany

Autor: JUDr. Petr Prchal

Školitel: Prof. JUDr. Ivo Telec, CSc.

Disertační práce je k dispozici na studijním oddělení Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Text je rovněž volně přístupný ke stažení prostřednictvím Portálu Informačního systému Univerzity Palackého – Studium a výuka – Kvalifikační práce – Petr Prchal.

1 Výzkumný rámec, cíle a hypotézy práce

Předkládaná disertační práce se zabývá tématem „Limity autorskoprávní ochrany“. Limity jsou základní částí systému autorského práva a v pozitivněprávním významu znamenají jednak poznání k odlišení autorským právem chráněného díla od nechráněného (*limity obecné*) a v dalším kroku odlišení uživatelsky oprávněného zájmu užít chráněné dílo i bez souhlasu autora nebo jiného nositele práv (*limity v užším smyslu*).¹ Oprávněné zájmy uživatelů, jinak též veřejné zájmy,² u nás nemusí být shodné a znamenat totéž co jinde ve světě. Autorské právo nastoluje citlivou rovnováhu mezi individuálními soukromými zájmy autorů a veřejnými zájmy uživatelů, a to z hlediska užívání (nakládání) s předměty chráněnými autorským právem. Limity proto lze pro jednoduchost chápat i jako hranici mezi tím, co je a není autorským právem chráněno, jež je odrazem konkrétní společenské reality včetně reality politické v daném čase na určitém území. V ideálním případě by autorské právo mělo zajistit dostatečnou ochranu přirozených práv autorů a zajistit návratnost vynaložených mimotvůrčích investic do tvorby nových děl a zároveň zajistit veřejnosti přístup k chráněným dílům a v určitých zvláštních případech i připustit možnost jejich užití bez souhlasu autora nebo jiného nositele práv.

Některé otázky, které si předkládaná práce klade, nejsou ani nemohou být pouze otázkami právními. Ideologická polarizace přenesla debatu na celospolečenskou úroveň a slýcháme otázku: „*Jak reformovat autorské právo, aby lépe sloužilo potřebám moderní společnosti s ohledem na digitální prostředí, které výrazně změnilo způsob tvorby i nakládání s chráněnými díly?*“. Domníváme se, že limity z tohoto důvodu mají nejen právní, ale i značně rétorický význam, neboť pojem „Limity autorskoprávní ochrany“ představuje přirozený stav věci, a tedy rovnováhu mezi chráněným a nechráněným. Jde o hranici mezi sférou, ve které nositel práv má oprávnění kontrolovat neoprávněná užití autorského díla a sférou, ve které užívání díla kontrolovat a vyloučit nemůže. Všechny známé autorskoprávní systémy dnešního moderního světa tyto dvě sféry znají. Společenská i právní debata je polarizovaná z důvodu, že limity omezují druhou ze sfér na nutné minimum a nepřejí tomu,

¹ Oprávněné zájmy uživatelů nejčastěji vychází z ochrany základních práv a svobod, svobodného sdělování informací, šíření vzdělanosti nebo podpory kultury apod.

² Srov. § 88 odst. 2 ObčZ k pojmu veřejného zájmu jako opaku soukromého zájmu. Ve starší české literatuře se lze setkat i s pojmem obecného zájmu, který je synonymem veřejného zájmu.

aby byly zavedeny limity nové. Zároveň také omezují sféru první, kde se nacházejí výlučná práva nositele práv, protože zde ale musí existovat legitimní důvod. Limity jsou neodmyslitelnou součástí autorského práva a jejich projevení konkrétně znamená např. všeobecně přejímaný přístup, že „výjimky a omezení z autorského práva jsou dovoleny, pouze v případě převažujícího veřejného zájmu, který ospravedlní omezení soukromého individuálního zájmu jednotlivce, ... za určitých podmínek.“³ Limity proto obecně znamenají i rovnováhu mezi zájmy individuálními soukromými a veřejnými. Úlohou práva je přitom již v obecné rovině rozeznat a chránit obojí.

Disertační práce „Limity autorskoprávní ochrany“ uceleně zpracovává téma limitů autorskoprávní ochrany. Zabývá se tak analýzou a srovnáním problematiky limitů autorskoprávní ochrany v České republice a v zahraničí. Středem pozornosti jsou obecné (definiční) limity a výjimky a omezení. Studie se zabývá vyvážeností autorského práva a jiných přirozených práv.

Cílem práce je představit téma limitů autorskoprávní ochrany v širších souvislostech v naději, že se tak podaří vymezit prostor a přístup k dílčím otázkám, ve kterém by se případné změny ke zlepšení současné právní úpravy či soudní rozhodování na základě současné právní úpravy mělo pohybovat. Závěry tak mohou mít význam a posloužit i pro konkrétní právně politické kroky v České republice a na Slovensku. Práce klade zvláštní důraz na komparaci a vyhodnocení právních názorů a závěrů, které jsou v současnosti aktuální nebo o kterých se vede diskuze. Cílem předložené disertační práce není sestavit konkrétní znění legislativních změn. Tato práce se ani nepokouší představit k tématu právní řešení dosud neznámé či jakékoli jiné, dosud neznámé alternativy k řešením v současnosti známým.

Dílčí cíle této práce jsou následující:

Prvním je vymezit a definovat limity autorskoprávní ochrany a prokázat, že problematika limitů autorskoprávní ochrany je právně závaznou otázkou.

Druhým je provést analýzu, komparaci a vyhodnocení obecných (definičních) limitů autorskoprávní ochrany.

Třetím cílem je provedení analýzy, komparace a vyhodnocení vnějších limitů a jejich působení na systém autorského práva.

³ Srov. § 29 AutZ.

Čtvrtým cílem je provést analýzu, komparaci a vyhodnocení limitů v užším smyslu (výjimek a omezení).

Práce je rozdělena do dvou částí, a to následovně:

První část je rozdělena do osmi kapitol a věnuje se vymezení limitů autorskoprávní ochrany a obecným limitům, zejména principu jedinečnosti, dichotomii myšlenky a vyjádření, době trvání majetkových autorských práv a principu vyčerpání autorského práva. První část se zabývá také vyvážeností autorského práva a ostatních přirozených práv, které působí jako vnější limity. První část je zakončena limity smluvní svobody v autorskoprávních závazcích.

Druhá část je rozdělena do sedmi kapitol, které analyzují a srovnávají limity v užším smyslu, kterými se v práci rozumí výjimky a omezení autorskoprávní ochrany. Druhá část práce analyzuje, srovnává a vyhodnocuje ústavní, mezinárodní a evropsko-unijní rámec právní úpravy výjimek a omezení, otevřenou výjimku, uzavřený katalog výjimek, systém výjimek a omezení v českém autorském právu spolu s judikaturou, výjimku pro účely parodie, karikatury, parafráze, koláže. Druhou část práce zakončuje budoucí vývoj v oblasti výjimek a omezení.

Výzkum je zaměřen do těchto jednotlivých oblastí:

- princip jedinečnosti, nebo původnosti
- dichotomie myšlenky a vyjádření
- doba trvání majetkových autorských práv
- princip vyčerpání autorského práva
- obecný test proporcionality
- autorské právo a lidská práva
- autorské právo a ochrana spotřebitele
- autorské práva a svoboda projevu
- autorské právo a ochrana hospodářské soutěže
- smluvní svoboda v autorskoprávních závazcích
- ústavní, mezinárodní a evropsko-unijní rámec právní úpravy výjimek a omezení,

- otevřená výjimka *fair use* dle autorského práva USA,
- uzavřený katalog výjimek a omezení v české právní úpravě,
- mezinárodní, evropsko-unijní, vnitrostátní tříkrokový test,
- polootevřená výjimka v Evropském autorském zákoníku,
- historický vývoj systému výjimek a omezení v české právní úpravě
- recentní judikatura ve vztahu k výjimkám a omezením,
- výjimka pro účely parodie, karikatury, parafráze, koláže.

Výše uvedené cíle korespondují s ověřením následujících **tezí, které vyplývají z praktické zkušenosti:**

1. **Není důvodné vnitrostátně oslabovat znak jedinečnosti v české právní úpravě směrem k obecné evropsko-unijní tendenci původnosti.**
2. **Dichotomie myšlenky a vyjádření postačuje jako obecný (definiční) limit autorskoprávní ochrany k řešení všech konkrétních případů týkajících se kolize autorského práva a svobody projevu.**
3. **Bezformální pojetí autorského práva je příčinou vzniku děl, které zůstanou právně, ekonomicky a jinak nevyužity a které mohou působit jako zábrana přístupu veřejnosti k těmto dílům a jejich užití.**
4. **Přínosné by bylo zkrátit současnou dobu trvání majetkových autorských práv.**
5. **Nemožnost uplatnění principu vyčerpání v digitálním prostředí je vyvážena možnostmi snadného a širokého přístupu a dosažitelnosti chráněných děl.**
6. **Význam pojmu vyváženosti může spočívat pouze v tom, aby autorské právo nebylo vnímáno jako izolovaná právní oblast bez vnějších vlivů, která nepřipouští zásah vnějších limitů při posuzování konkrétního případu.**
7. **Zásadním kritériem uplatnění testu proporcionality je nepřiměřenost, tedy míra či stupeň hrozícího zásahu, a to v rámci zkoumání třetího kritéria testu, kterým je vlastní poměrování.**
8. **Autorské právo není uzavřeným systémem a hledání řešení složitých případů (*hard cases*) vně tohoto systému prostřednictvím poměrnosti hodnot může přinést pro praxi potřebná dnes chybějící řešení.**
9. **Výjimka užití díla pro osobní potřebu je ústředním pojmem práva autorského a ochrany spotřebitele a má být proto posuzována jako subjektivní právo uživatele.**

- 10. Dichotomie myšlenky a chráněného vyjádření postačuje k předcházení kolize autorského práva a svobody projevu.**
- 11. Výjimky a omezení autorskoprávní ochrany jako limity v užším smyslu upravené v autorském zákoně poskytují spolu s principem dichotomie nechráněné myšlenky a chráněného vyjádření dostatečnou zábranu možnosti vzniku kolize autorského práva a svobody projevu.**
- 12. Ochrana poskytovaná uživatelům je dostatečná, odpovídající zákonnému ukotvení jejich zájmů v autorském právu, počítaje v to v širší souvislosti i možnost uživatele se svobodně rozhodnout na trhu konkurence, zda licenční smlouvu uzavře či nikoli.**
- 13. Pro kontinentální autorské právo je vhodné setrvat u stávajícího konceptu uzavřeného katalogu výjimek a omezení.**
- 14. Kontinentální právní úprava autorského práva je dostatečná k řešení komplexních právních problémů a schopná reagovat na vývoj společensko-technologického prostředí.**
- 15. Je vhodné a potřebné v České republice upravit výjimku pro účely parodie, karikatury, parafráze, koláže dle informační směrnice.**

2 Stručný popis obsahu práce

Členění textu do kapitol a podkapitol včetně příslušné délky jednotlivých částí plyne z přiloženého obsahu:

Obsah	
Seznam zkratk.....	8
<i>Úvod</i>	11
<i>Český autorský zákon v souvislostech a odlišné právní tradice</i>	17
<i>Právní úprava a odborná literatura zabývající se sledovanou problematikou</i>	20
<i>Cíle a hypotézy práce</i>	32
<i>Metody zpracování</i>	35
<i>Struktura práce</i>	37
ČÁST I – LIMITY AUTORSKOPRÁVNÍ OCHRANY OBECNĚ	39
1 Pojem a právní povaha	39
2 Princip jedinečnosti díla	47
2. 1 Jedinečnost jako východisko autorskoprávní ochrany	48
2. 2 K pojetí původnosti jako slabšího pojmového znaku	50
2. 3 K mezinárodním odlišnostem v pojetí jedinečnosti a původnosti.....	51
2. 3. 1 Pojetí původnosti ve Spojeném království	54
2. 3. 2 Pojetí původnosti ve Spojených státech amerických.....	56
2. 3. 3 Pojetí původnosti v Kanadě.....	57
2. 3. 4 Pojetí jedinečnosti v Německu, Francii, Švýcarsku a Česku.....	58
2. 4 Závěr kapitoly.....	59
3 Princip dichotomie myšlenky a vyjádření.....	62
3. 1 Důvody nechránění myšlenek.....	62
3. 2 O objektivizaci myšlenky a vnitřní spjatosti s vyjádřením	65
3. 3 Aplikační význam dichotomie myšlenky	67
3. 4 Doktrína sloučení myšlenky a vyjádření v autorském právu USA.....	68
3. 5 Závěr kapitoly.....	69
4 Diskuze o bezformálním pojetí autorského práva.....	70

4. 1 K formalitám v autorském právu USA	71
4. 2 Závěr kapitoly	74
5 Doba trvání majetkových autorských práv	75
5. 1 Diskuze o smyslu ústavní doložky v autorském právu USA	80
5. 2 Závěr kapitoly	82
6 Princip vyčerpání práva.....	84
6. 1 Podstata vyčerpání autorského práva	85
6. 2 Mezinárodní rámec a evropsko-unijní rámec vyčerpání práva.....	87
6. 3 Princip vyčerpání v digitálním prostředí v judikatuře.....	88
6. 4 Princip vyčerpání dle autorského práva USA	92
6. 5 Diskuze o významu digitálního prostředí.....	95
6. 6 Závěr kapitoly	98
7 O vyvážení a vnějších limitech autorskopravní ochrany	100
7. 1 K testu proporcionality v autorském právu.....	104
7. 2 Autorské právo a obecně o lidských právech	106
7. 3 Autorské právo a ochrana spotřebitele	111
7. 3. 1 Technické prostředky ochrany	116
7. 4 Autorské právo a svoboda projevu.....	120
7. 5 Autorské právo a ochrana hospodářské soutěže	128
8 Limity principu smluvní svobody v autorskopravních závazcích	131
8. 1 Závazky z výkonu autorského práva	132
8. 2 Licenční závazky v digitálním prostředí a uživatelské zájmy	134
8. 2. 1 Veřejné licence	139
8. 2. 2 Souhlas namísto licenčního závazku.....	141
8. 3 Smluvní vyloučení výjimek a omezení.....	142
8. 4 Závěr kapitoly.....	145
ČÁST II – VÝJIMKY A OMEZENÍ JAKO LIMITY V UŽŠÍM SMYSLU	147

1 Výjimka nebo omezení?	147
2 Ústavní základy výjimek a omezení	152
3 Prameny výjimek a omezení v mezinárodním právu autorském	155
3. 1 Bernská úmluva	156
3. 2 Všeobecná úmluva o autorském právu	159
3. 3 TRIPS	160
3. 4 WCT a WPPT	161
3. 5 Marrákešská smlouva	164
4 Prameny výjimek a omezení v právu evropsko-unijním	167
5 Otevřená výjimka nebo uzavřený katalog výjimek a omezení	170
5. 1 Ke střetu otevřené výjimky a mezinárodního práva autorského	175
5. 1. 1 Tříkrokový test	177
5. 1. 2 Lidskoprávní dokumenty	183
5. 2 Přijatelnost otevřené výjimky v kontinentálním právu	184
5. 2. 1 Polootevřená výjimka v Evropském autorském zákoníku	187
5. 3 Jiné vhodné řešení k otevřené výjimce	188
5. 4 Závěr kapitoly	190
6 Systém výjimek a omezení v české právní úpravě	193
6. 1 Historický vývoj systému výjimek a omezení	194
6. 2 Kategorizace výjimek a omezení	198
6. 2. 1 Rozvaha autorské tvorby a tvůrčí návaznosti	199
6. 2. 2 Rozvaha zájmů uživatelů a ochrana soukromí	200
6. 2. 3 Rozvaha veřejného informačního a bezpečnostního zájmu	201
6. 2. 4 Rozvaha společensko-kulturního a vědecko-vzdělávacího zájmu	202
6. 2. 5 Rozvaha hospodářského zájmu	202
6. 2. 6 Rozvaha ostatních zájmů	203
6. 3 Recentní judikatura týkající se výjimek a omezení	204

6. 3. 1 K pojmu „nová veřejnost“ v judikatuře Soudního dvora EU.....	208
6. 3. 2 Ostatní rozhodnutí	211
6. 4 Výjimka pro účely parodie, karikatury, parafráze, koláže	213
6. 4. 1 Německo	219
6. 4. 2 Francie.....	220
6. 4. 3 USA.....	221
6. 5 Závěr kapitoly.....	222
7 Budoucí vývoj v oblasti výjimek a omezení	224
Závěr.....	228
<i>Shrnutí</i>	234
<i>Summary</i>	237
Příloha	240
Použitá literatura.....	251
Použitá judikatura.....	262
Právní předpisy.....	269
Jiné dokumenty.....	275
Různé zdroje	278
Elektronické databáze.....	281

3 Právní úprava a odborná literatura zabývající se sledovanou problematikou

Současnému autorskému zákonu v platném znění předcházely zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon), zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon), zákon č. 218/1926 Sb., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském), zákon č. 106/1923 Sb., o nakladatelské smlouvě a zákon č. 197/1895 Ř.z., o právu původském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým. Uvedené předpisy mohou i dnes vyvolávat konkrétní právní účinky, neboť dle § 106 AutZ pro právní poměry vzniklé před nabytím účinnosti platného autorského zákona, pro práva a povinnosti z nich vzniklé, jakož i práva a odpovědnost za porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona platí, že se řídí dosavadními právními předpisy.⁴

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon, dále jen AutZ) byl po několika letech příprav přijat Parlamentem České republiky dne 7. dubna 2000. Účinnosti nabyl dne 1. prosince 2000 a k jeho vyhlášení došlo dne 12. května 2000; tj. ke dni rozeslání příslušné částky Sbírký zákonů.⁵ Stal se tak základním zákonným pramenem autorského práva a jeho koncepce odpovídá kontinentálnímu pojetí autorského práva, podle kterého právo k výsledkům tvůrčí duševní činnosti je přiznáno fyzické osobě a je řazeno do katalogu základních lidských práv.⁶

Otázku limitů autorskoprávní ochrany lze zkoumat jak ve vztahu k současnosti účinnému autorskému zákonu tak i ve vztahu k autorským zákonům, které mu předcházely, tzn. jak z hlediska recentního, tak i z hlediska historického. Aktuální téma této práce však do značné míry předurčuje, že je právně významnější právě recentní přístup, byť by historické srovnání bylo metodologicky možné a přínosné. Obdobný přístup k tématu je volen i v zahraničí, a to i v případech, kde by historické srovnání bylo více případné. Je tomu tak i s ohledem na jistou modernost autorského práva, kdy je dnes převážná pozornost věnována

⁴ TŮMA, Pavel. *Smluvní licence v autorském právu*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 5.

⁵ TELEČ, Ivo. Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 2, s. 25 – 39.

⁶ Srov. DIETZ, Adolf. Francúzsky dualizmus a nemecký monizmus v autorskom práve - iba zdanlivý protiklad? *Právny obzor*. 2005, roč. 88, č. 1, s. 3 – 12.

otázkám interakce autorského práva a digitálního prostředí, a autoři se tak soustředí na stav současný a budoucí. V případě historického srovnání by se u daného tématu muselo vyjít z celkového historického kontextu starší právní úpravy pohledem historického objektivního pozorovatele, aby mělo vůbec smysl zkoumat, proč např. určité výjimky a omezení z práva autorského byly nastaveny jinak, než je tomu dnes, či proč určité instituce dobové právo neznalo a jiné ano. Historické srovnání by se naopak přímo nabízelo v případě zkoumání určité konkrétní instituce, kterou však limity autorskoprávní ochrany jako takové nejsou, ale může jí být např. určitá konkrétní výjimka či systém výjimek a omezení. Třebaže např. otázky flexibilní právní úpravy výjimek a omezení či potřeba vyváženosti zájmů nositelů práv a uživatelů existovaly i dříve, nejednalo se v důsledku absence digitálního prostředí a možnosti přeshraničního užívání a sdílení autorských děl o natolik zásadní téma, která by si vyžádala současnou míru legislativní pozornosti, nehledě na skutečnost, že až do 1. května 2004 nebyla Česká republika součástí EU (srov. mezinárodní smlouvu ze dne 16. 4. 2003 uzavřenou mezi členskými státy EU a Českou republikou a ostatními přistupujícími státy o přistoupení k Evropské unii, sděl. č. 44/2004 Sb. m. s.), tzn., že starší právní úprava autorského práva ani neupravovala závazky České republiky vyplývající z členství v EU a byla v tomto srovnání z dnešního pohledu přislovečnou Popelkou. Pro srovnání je zajímavá např. šíře katalogu zákonných licencí (výjimek a omezení) obsažených v § 15 předchozího autorského zákona, tj. zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon), vedle katalogu současného odpovídajícího, co do převzatého závazku, provedené transpozici katalogu výjimek a omezení z informační směrnice do vnitrostátní právní úpravy.

Obrat jakým způsobem začalo být nahlíženo na problematiku limitů autorskoprávní ochrany je záležitostí několika posledních let. Výrazným činitelem v tomto směru je mezinárodní, tj. celosvětové dění na poli autorského práva, ale i faktická masovost přeshraničního užívání autorských děl v současnosti čím dál více usnadněná informačními technologiemi, čímž vyvstává potřeba zohlednit tyto poměry i na vnitrostátní úrovni.

Koncepčně se v současnosti účinný autorský zákon významně odlišuje od majetkového či též vlastnického pojetí *copyrightu*, který je typický pro rodinu anglo-amerického práva *Common Law*. Tyto odlišnosti jsou odůvodněny odlišným historickým a v jeho důsledku především majetkově účelovým pojetím autorskoprávní ochrany např. typicky v USA. Autorské právo USA, které můžeme chápat jako soubor výlučných práv chránících autora při nakládání s dílem, nikdy nebylo chápáno jako právo přirozené, ale jako pozitivní

garance přiznaná státem, v jejímž pozadí hraje roli veřejný zájem kontroly nad šířením a rozmnožováním autorských děl. V literatuře se hovoří o tzv. paternalistickém přístupu vyvažovaném principem podpory tvořivé činnosti.⁷ Primárně není zájmem ochránit autora ani jeho majetkové zájmy, ale kulturní zájmy celé společnosti.⁸ Naopak přirozenoprávní teorie reprezentovaná českým autorským zákonem vychází z pojetí, že jedinečné výsledky tvůrčí duševní činnosti jsou vyjádřením individuality lidské osobnosti. Princip jedinečnosti je tak, nejen kvůli tomu, jedním z limitů, kterým se práce podrobněji zabývá. V souvislosti se sledovaným tématem lze upozornit na současnou kritiku přirozenoprávního pojetí autorského práva, která je zdůvodňována rozdílně. Někteří kritici např. zcela odmítají koncepci přirozených práv.⁹ Jiní kritizují rozšiřování prvků přirozenoprávní teorie do společných mezinárodních úmluv, zejména o prvky individuality lidské osobnosti a z toho vyplývající ochranu přirozených osobnostních práv.¹⁰ Ostatní vytýkají např. to, že přirozenoprávní teorie neposkytuje dostatečné normativní vodítko.¹¹

Ačkoli se kontinentální autorské právo, dnes již důstojně reprezentované českým autorským zákonem, a anglo-americké autorské právo reprezentované např. autorským právem USA, kterému je v této práci kvůli celosvětovému významu a z toho vyplývající potřebě srovnání věnována velká míra pozornosti, vzájemně výrazně odlišují, díky faktickým okolnostem, zejména pak tržním mechanismům, dochází k jejich interakci. V tomto ohledu je v současnosti účinný český autorský zákon připraven na jakákoli mezinárodní srovnávání, která jsou v otázce limitů autorskoprávní ochrany v České republice metodologicky významná.

Všechny v práci srovnávané autorskoprávní systémy určitým způsobem upravují limity autorskoprávní ochrany, tedy zejména podmínky přiznání ochrany a její rozsah včetně možných omezení. Otázka samotné chránitelnosti koresponduje s tzv. *obecnými (definičními) limity*, za které v této práci pokládáme zejména princip jedinečnosti, rozdílnost myšlenky a vyjádření, dobu trvání majetkových autorských práv a vyčerpatelnost práva. Otázce rozsahu a

⁷ GOLDSTEIN, Paul. Paternalism and Autonomy in Copyright Contracts. In BENTLY, Lionel; VAVER, David. *Intellectual Property in the New Millenium: Essays in Honour of William R. Cornish*. Cambridge: University Press, 2005. s. 259 – 265.

⁸ Podobně i TŮMA, Pavel. *Smluvní licence v autorském právu*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 98.

⁹ Srov. SHIFRIN, Seana. Lockean Arguments for Private Intellectual Property. In: MUNZER, Stephen. *New Essays in the Legal and Political Theory of Property*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 138 – 167.

¹⁰ DRAHOS, Peter. *A Philosophy of Intellectual Property: Applied Legal Philosophy*. Brookfield, USA: Dartmouth, 1996, xii. 257 s.

¹¹ GARON, M. Jon. Normative Copyright: A Conceptual Framework for Copyright Philosophy and Ethics. *Cornell Law Review*. 2003, roč. 88, č. 5, s. 1278 – 1360.

možných omezení ochrany, pak odpovídají *limity v užším smyslu*, za které pokládáme výjimky a omezení.¹² Lze konstatovat, že zatímco v otázce obecných limitů jsou známé autorskoprávní systémy velmi podobné, zásadní odlišnosti panují ohledně limitů v užším smyslu.¹³ A je tomu tak i přesto, že z hlediska mezinárodního jsou upraveny jak obecné limity, tak i limity v užším smyslu. Rozdíl však plyne z toho, že zatímco otázka obecných limitů je mezinárodně pevně a relativně přesně co do minimálního standardu přiznání ochrany daná, v otázce limitů v užším smyslu je naopak dána relativní volnost, jakým způsobem výjimky a omezení vnitrostátně nastavit. Dokonce bychom mohli říci, že rozdílnost právních úprav v oblasti výjimek a omezení na vnitrostátní úrovni je výrazná. A to i přesto, že mezinárodní dohoda TRIPS omezila volnost, jakým signatářské státy mohou na vnitrostátní úrovni oblast výjimek a omezení upravit, stejně jako i informační směrnice, která harmonizovala oblast výjimek a omezení v EU. Právním základem předmětných ustanovení dohody TRIPS byla ustanovení o výjimkách a omezeních obsažené v dohodě RÚB. Co do důsledku právně podstatný rozdíl mezi dohodou TRIPS a historicky dřívější RÚB spočívá v tom, že závazky vyplývající z dohody TRIPS jsou právně vynutitelné prostřednictvím mechanismu WTO.

Z hlediska výše popsané rozdílnosti, co do právní úpravy limitů v užším smyslu, můžeme celosvětově shledat dva základní přístupy k této otázce. Pro první přístup, do kterého bychom mohli přiřadit českou právní úpravu, je typické, že autorský zákon vymezuje určitý okruh většího počtu výjimek a omezení, které jsou přesně a úzce formulované pro určitý úzce vymezený způsob užití díla, který se běžně (typově) nejčastěji vyskytuje. V případě druhého přístupu, kam lze zařadit právní úpravu autorského práva USA, je příznačné to, že, autorský zákon sice také vymezuje okruh většího počtu přesně a úzce formulovaných výjimek, ale spolu s tím obsahuje i tzv. otevřenou výjimku, kterou je právní norma s abstraktní hypotézou, která může být aplikovaná na neuzavřený okruh způsobů užití. Je rovněž známo, že žádný systém autorského práva není zcela výlučným zástupcem prvního či druhého přístupu, ale že se prvky do větší či menší míry kombinují a třídění tak spočívá v určení, zda daný systém odpovídá více prvnímu či druhému přístupu. V České republice autorský zákon předvídá katalog typových výjimek a omezení, které jsou přesně a úzce formulované, proto je řadíme k první skupině. Autorské právo USA naopak řadíme do skupiny druhé, a to z důvodu, že

¹² Práce se zabývá výjimkami a omezeními ve smyslu zákonných licencí a volných užití.

¹³ V obou případech se jedná o zákonné limity. Vedle toho existují i limity smluvní, kterými se podrobněji nezabýváme.

autorský zákon USA upravuje výjimku *fair use*,¹⁴ která znamená, že pokud soud dojde v konkrétním posuzovaném případě k závěru, že užití chráněného díla je spravedlivé, pak se jedná o oprávněné užití.

Současným trendem v oblasti limitů autorskoprávní ochrany je celosvětově zavedení flexibilní (otevřené, obecné) výjimky, kterou by bylo možné použít na jakýkoli (neuzavřený okruh) způsob užití autorského díla, a to na základě východisek obecného testu proporcionality, kterým by byl zhodnocen význam užití díla (potřebnost), zásah do práva autora (vhodnost), a vlastní poměření v kolizi stojících hodnot (zájmů, principů). Potřebnost takové výjimky je zdůvodňována nutností zajistit pružnou reakci (přizpůsobení) práva novým technologiím, ale také odkazem na důležitou roli práv duševního vlastnictví v informační společnosti, jejímž zájmem je ekonomicky efektivní nakládání s právy duševního vlastnictví, inovace a kulturní pokrok.¹⁵ Konkrétní mezinárodní inspiraci v tomto ohledu nabízí právě doktrína *fair use* v autorském právu USA, která se historicky vyvíjela judikatorně, než se stala součástí současného autorského zákona USA z roku 1976. K zavedení podobné výjimky rovněž přistoupil v nedávné době např. Izrael, Jižní Korea, Singapur, či Malajsie. O reformě směrem k této výjimce se vede diskuze v Austrálii.¹⁶

Z mezinárodního hlediska je co do sledované problematiky mimořádně významná RÚB, která bývá považována za nejvýznamnější mezinárodní úmluvu v oblasti autorského práva vůbec. Bernská úmluva (před revizí) byla původně poměrně „malou“ úmluvou několika převážně evropských zemí uzavřenou za účelem vzájemného uznávání práv. Od té doby však tato úmluva byla několikrát revidována a v současnosti je členem této úmluvy 168 států. Z historického hlediska přisuzujeme největší význam dvěma institucím, a sice tzv. *mezinárodnímu zacházení* (asimilační režim) a *zákazu formalit*, který znamená, že požívání a výkon autorských práv nesmí být podroben žádné formalitě. Nesmíme ani opomenout zakotvení těchto práv: právo na rozmnožování díla, právo na zveřejnění díla, právo na překlad díla, právo na zpracování, úpravy a změny díla a právo na vysílání díla. Z hlediska limitů

¹⁴ § 107 CA.

¹⁵ Srov. např. jednu ze studií WIPO o ekonomických přínosech autorského práva pro národní hospodářství v Číně, Finsku, Pákistánu, Panamě a Slovinsku. Viz WIPO. *National Studies on Assessing the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries: Creative Industries Series č. 5* [online]. 396 s. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/1032/wipo_pub_1032.pdf. Více o dalších studiích viz také WIPO. *National Studies on Assessing the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries*. [online]. 2015 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.wipo.int/sme/en/documents/guides/copyright_industries.htm.

¹⁶ V českém právním řádu je známá typově podobná generální klauzule např. u nekalé soutěže. Jedná se o právní normu s abstraktní (otevřenou) hypotézou.

autorskopravní ochrany RÚB zohledňuje veřejný zájem veřejnosti na užití autorských děl a upravuje rozsah, v jakém členské státy mohou upravit vlastní výjimky a omezení. Z hlediska práva na rozmnožování díla, pak tyto výjimky a omezení musí splnit podmínky tříkrokového testu, který RÚB rovněž zavádí. Jednotlivé výjimky a omezení se tak musí týkat pouze zvláštních případů, nesmí být v rozporu s běžným využitím díla a nezpůsobovat neospravedlnitelnou újmu oprávněným zájmům autora. Z hlediska obecných limitů pak RÚB zakotvuje např. dobu trvání majetkových autorských práv v minimálním rozsahu po dobu autorova života a následujících padesát let.

Druhou mezinárodní dohodou s dopadem na sledovanou problematiku je mezinárodní obchodní dohoda TRIPS. Za významnější pokládáme zakotvení povinnosti členských států dohody do svých vnitrostátních úprav implementovat čl. 1 – čl. 21 RÚB s výjimkou čl. 6 bis RÚB týkající se osobnostních práv.¹⁷ Jedním z důsledků převzetí těchto ustanovení je možnost jejich vynutitelnost prostřednictvím mechanismu WTO.¹⁸ Významná část dalších ustanovení dohody TRIPS směřuje do oblasti nakládání zejména s počítačovými programy, zvukovými záznamy či kinematografických díly. Z hlediska limitů autorskopravní ochrany je zásadní zakotvení dichotomie (rozdílnosti) myšlenky a vyjádření. Právně rozdílně od RÚB pak dohoda TRIPS stanoví, že veškeré výjimky a omezení (nikoli pouze právo na rozmnožování) podléhají tříkrokovému testu.¹⁹

Z hlediska sledované problematiky je rovněž významná smlouva WCT Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO), neboť vznik smlouvy jako „doplnění“²⁰ k již existujícím smlouvám si vyžádal zejména technický pokrok a jím vyvolané změny. WCT proto především upravuje tzv. „digitální agendu“ vzniklou z podnětu nositelů práv v reakci na nové komunikační technologie. Smlouva WCT přiznala autorům literárních a uměleckých děl výlučné právo udílet svolení k jakémukoli sdělování svých děl veřejnosti po drátě nebo bezdrátovými prostředky, včetně zpřístupňování svých děl veřejnosti takovým způsobem, že každý může mít přístup k těmto dílům na místě a v čase podle své individuální volby.²¹

¹⁷ Srov. čl. 9 odst. 2 TRIPS.

¹⁸ Srov. Zprávu orgánu pro řešení sporů WT/DS160 ze dne 15 června 2000 (Mezinárodní obchodní organizace) ohledně omezení práva na sdělování díla veřejnosti v autorském právu USA.

¹⁹ Srov. čl. 13 TRIPS, srov. čl. 13 TRIPS ve vztahu k evropsko-unijnímu právu zejm. k čl. 82 Smlouvy o založení Evropského společenství v rozsudku Soudu prvního stupně (velkého senátu) ve věci *Microsoft proti Komise*, T-201/04, ze dne 17. září 2007.

²⁰ Srov. čl. 1 WCT.

²¹ Srov. čl. 8 WCT.

Právní vývoj v oblasti autorského práva EU je z hlediska sledovaného tématu tím nejzásadnějším. Je tomu tak z důvodu velkého množství směrnic, které České republice, jakož i ostatním členským státům určují, za jakých podmínek a jakým způsobem uznat práva duševního vlastnictví. Harmonizace v oblasti autorského práva je důsledkem snahy odstranit rozdíly jednotlivých právních úprav, které znamenají překážku obchodování na vnitřním trhu. To se týká např. sjednocení doby trvání majetkových autorských práv. Před harmonizací doby trvání majetkových autorských práv mohla práva trvat rozdílně, což působilo problémy.²² Významnou roli zde sehrává i právotvorná činnost Soudního dvora EU zejména pokud jde princip vyčerpání autorského práva,²³ který je rovněž obecným limitem autorskopravní ochrany. Za první krok k harmonizaci autorského práva lze považovat Zelenou knihu o autorském právu a technologických výzvách,²⁴ která předurčila harmonizaci jako nejvhodnější cestu ke sblížení odlišných autorskopravních úprav (jiným přístupem mohla být unifikace, která pro rozdílnost právních tradic členských států nebyla zvolena). Na Zelenou knihu navázal dokument,²⁵ ve kterém Evropská komise prezentovala své návrhy. Následovalo období přijetí několika směrnic týkající se počítačových programů, kabelového a satelitního vysílání, pronájmu a půjčování autorských děl, práv souvisejících s právem autorským, doby trvání majetkových autorských práv, databází a také autorského práva v informační společnosti (informační směrnice). Informační směrnice znamenala harmonizaci výjimek a omezení a historický posun k tzv. horizontální harmonizaci autorského práva. Dříve, než objasníme konkrétní dopady této směrnice, je důležité definovat rámec, který je pro všechny dosud přijaté směrnice společný. Prvním kritériem je striktní a jednotné rozlišování autorského práva a práv s autorským právem souvisejících. Mezi práva s autorským právem souvisejícím (srov. angl. termín *neighbouring rights*) patří např. práva výkonných umělců, práva výrobce zvukových záznamů, právo pořizovatel databáze a další. Práva související s právem autorským mají svoji vlastní právní úpravu a od autorského práva se liší povahou, což se např. promítá v době trvání těchto práv. Musíme proto upozornit, že předmětná práce se týká autorského práva nikoli práv souvisejících, třebaže některé závěry lze přiměřeně

²² Srov. rozsudek Soudního dvora EU ve věci *EMI Electrola GmbH proti Patricia Im- und Export a dalším*, C-341/87, ze dne 24. ledna 1989. Rozsudek se týká doby trvání práv k zvukovým záznamům, kdy tato práva uplynula v Dánsku dříve nežli v Německu.

²³ Srov. rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Deutsche Grammophon Gesellschaft mbH proti Metro-SB-Großmärkte GmbH & Co. KG*, C-78/70, ze dne 8. června 1971.

²⁴ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *Green Paper on Copyright and the Challenge of Technology: Copyright Issues Requiring Immediate Action*. Brusel, 7. červenec 1988. COM (88) 172 final.

²⁵ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *Follow-up to the Green Paper: Working Programme of the Commission in the Field of Copyright and Neighbouring Rights*. Brusel, 17. ledna 1991. COM (90) 584 final.

použit i na tato související práva. Druhým kritériem evropsko-unijní harmonizace je skutečnost, že směrnice musí jednak harmonizovat odlišné právní tradice a kultury kontinentální (*droit d'auteur* – Francie, *Urheberrecht* – Německo, *diritto d'autore* – Itálie atd.) a současně reflektovat z hlediska mezinárodních souvislostí a zejména obchodu a přeshraničního užívání děl i anglo-americké (*copyrightové*) pojetí. Směrnice jsou proto jistým kompromisem a směsicí odlišných konceptů. Někdy převáží více jedno pojetí, jindy druhé. Např. v otázce právní povahy počítačových programů posuzovaných jako literárních díla za předpokladu jejich původnosti převážilo francouzské kontinentální pojetí *droit d'auteur*. Celkově lze z hlediska harmonizace hodnotit kladně překonání rozdílů mezi principem tzv. *jedinečnosti* (jedinečný výsledek tvůrčí duševní činnosti autora) a *původnosti* (původní ve smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvorem) autorského díla²⁶ v případě některých kategorií děl v členských státech EU, které jsou obecnými limity autorskoprávní ochrany. Třetím kritériem je vést harmonizaci směrem k vyšší úrovni ochrany nositelů práv (*harmonizace dle nejvyššího standardu*).²⁷ Toto kritérium se nejvíce projevilo v otázce prodloužení doby trvání majetkových autorských práv, kdy doba trvání byla sjednocena na dobu autorova života a 70 let po jeho smrti, což byla před harmonizací úroveň ochrany v Německu. Zatímco v ostatních zemích včetně České republiky byla doba trvání omezena na dobu života a pouze 50 let po smrti autora. Zmíněné třetí kritérium proto z hlediska sledovaného tématu považujeme za nejvíce problematické, neboť politicko-právní přístup EU maximalizovat ochranu práv autora vychází primárně nikoli z reálné potřeby o její dosažení, ale spíše jako vedlejší efekt legislativní pohodlnosti evropského zákonodárce. Toto kritérium se rovněž projevuje i v oblasti limitů v užším smyslu, neboť členské státy jsou omezeny v tom, jaké výjimky a omezení na vnitrostátní úrovni přijmou.²⁸

V oblasti směrnic pouze krátce zmíníme dvě z nich, a sice směrnici Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, kterou nahradila směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících (Kodifikované znění, dále jen směrnice o harmonizaci doby ochrany) a také informační směrnici. První ze směrnic byla přijata v reakci na dříve zmíněné rozhodnutí ve věci *EMI*

²⁶ V případě počítačových programů, fotografií a databází.

²⁷ Srov. odůvodnění č. 10 směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, CELEX: 31993L0098.

²⁸ Srov. čl. 5 informační směrnice, čl. 10 směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s právem autorským.

Electrola GmbH proti Patricia Im- und Export a dalším, které naznačilo, že rozdílná doba trvání autorských práv v členských státech EU znamená významnou překážku vnitřního trhu. Dříve než došlo k přijetí této směrnice, se doba trvání práv lišila. Většina států upravovala dobu trvání v rozsahu 50 let po autorově smrti, některé 60 let. Výjimkou bylo Německo, které stanovilo dobu trvání v rozsahu 70 let po autorově smrti. Pravidlem je, že pokud dílo bylo vytvořeno mimo Evropský hospodářský prostor a autor není občanem EU, pak doba trvání práv neuplyne dříve, než v zemi vytvoření díla. Směrnice rovněž nově zavedla právo zveřejnitelů k dosud nezveřejněnému dílu. V oblasti práv s právem autorským souvisejících, byla v září roku 2011 přijata nová směrnice 2011/77/EU, kterou se mění směrnice 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících. Tato směrnice, která měla být implementována do českého právního řádu do 1. listopadu 2013, prodloužila dobu trvání majetkových práv výkonného umělce k uměleckým výkonům zaznamenaných na zvukových záznamech a také dobu trvání majetkových práv výrobce zvukového záznamu ke svému zvukovému záznamu z 50 na 70 let od rozhodné skutečnosti.

Druhou je informační směrnice, kterou předcházela Zelená kniha Autorské právo v informační společnosti²⁹ a na ni navazující dokument.³⁰ Informační směrnice byla přijata 22. května 2001 a měla být členskými státy implementována do 22. prosince 2002. Předmětná směrnice je považována za nejvíce diskutovanou směrnici v celé historii EU a jejím smyslem byla původně pouze implementace některých ustanovení WCT a WPPT.³¹ Informační směrnice však zašla mnohem dále právě v reakci na digitální prostředí a roli autorského práva v něm. Upravila nové tzv. právo na sdělování díla veřejnosti. Vedle toho směrnice sjednotila práva na rozmnožování a rozšiřování díla. Pro sledované téma je však nejpodstatnější sjednocení okruhu výjimek a omezení v členských státech, které znamenalo právní omezení v rozšiřování stanoveného okruhu členskými státy nad rozsah stanovený touto směrnicí.

České autorské právo je souladné se všemi závazky vyplývajícími jak z práva mezinárodního, tak evropsko-unijního. Procesy mezinárodního sjednocování i evropsko-unijní harmonizace patrně budou pokračovat i několik dalších let. V EU dozrávají úvahy o možné kodifikaci evropsko-unijního autorského práva, a to vedle plánů o harmonizaci např. v oblasti osobnostních práv či autorskoprávních smluv (tzv. Licence pro Evropu), ale také

²⁹ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society*. Brusel, 27. červenec 1995. COM (95) 382 final.

³⁰ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *Follow-up to the Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society*. Brusel, 20. listopadu 1996. COM (96) 568 final.

³¹ HART, Michael. The Copyright in the Information Society Directive: An Overview. *European Intellectual Property Review*. 2002, č. 24, s. 58 – 64.

přeshraničních výjimek a omezení. Zejména kodifikace evropsko-unijního autorského práva je oblastí, která má z hlediska sledovaného tématu značný význam. Je však zřejmé, že tato kodifikace je obzvláště složitá, neboť nutně bude ovlivňovat na vnitrostátní úrovni i jiná práva než pouze právo autorské. Institut informačního práva na Amsterodamské univerzitě (IVIR) provedl vědecký výzkum evropsko-unijního i vnitrostátního práva v této otázce a vypracoval studii³² se závěrem, že by nemělo být provedena kodifikaci *tabula rasa*, ale měla by navázat na provedené směrnice, judikaturu Soudního dvora EU i s ohledem na vnitrostátní odlišnosti. Vedle toho od roku 2002 do roku 2010 pracovala na přípravě „Evropského autorského zákoníku“ tzv. „Wittem Group“ složená ze zástupců Radboud univerzity v Nijmegenu, Amsterodamské univerzity a Univerzity v Leidenu, která zveřejnila podobu této kodifikace.³³ Kodifikace by se měla týkat pouze těch právních aspektů autorského práva, které ovlivňují jednotný vnitřní trh. Neměla by proto mít dopad např. na výlučná osobnostní práva, či dohled nad kolektivní správou autorských práv. V otázce výjimek a omezení by navrhovaná kodifikace měla ponechat větší volnost členským státům pro zavedení nových výjimek a omezení. Záměr by měl sledovat odstranění nesrovnalosti způsobených dříve přijatými směrnici. Je otázkou, zdali dojde tento záměr očekávání a jakou formou.

V současném dění má pro sledované téma význam Sdělení Evropské komise z roku 2012, jehož tématy jsou mimo jiné harmonizace autorského práva, výjimky a omezení v digitálním prostředí.³⁴ Mimo to od prosince roku 2013 do března 2015 proběhly z iniciativy Evropské komise veřejné konzultace k revizi evropsko-unijního autorského práva, které rovněž obsahově sledovaly harmonizaci autorského práva, výjimky a omezení práva a přeshraniční výjimky. Cílem těchto konzultací bylo zjistit názory veřejnosti na témata uvedená ve Sdělení Evropské komise o obsahu na jednotném digitálním trhu, přičemž první legislativní návrhy jsou avizovány v období dvou let.

Rovněž je nutné sledovat činnost Světové organizace duševního vlastnictví WIPO a jejího Stálého výboru pro autorská práva a práva související (SCCR). Na svém zasedání na přelomu listopadu a prosince roku 2011 začal být projednáván návrh smlouvy o limitech a

³² INSTITUTE FOR INFORMATION LAW. *The Recasting of Copyright & Related Rights for the Knowledge Economy: Final report*. The Netherlands, listopad 2006. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/studies/etd2005imd195recast_report_2006.pdf.

³³ WITTEM GROUP. *The Wittem Project: European copyright code*. duben 2010. Dostupné z: http://www.copyrightcode.eu/Wittem_European_copyright_code_21%20april%202010.pdf.

³⁴ EVROPSKÁ KOMISE. *Sdělení Komise: O obsahu na jednotném digitálním trhu*. Brusel, 18. prosince 2012. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/assets/autorske-pravo/evropska-unie-a-autorske-pravo/Sdeleni-Komise-o-obsahu--COM-2012---789.pdf>. COM (2012) 789 final.

omezeních práva autorského ve prospěch knihoven a archivů. Tento návrh smlouvy byl předložen z iniciativy Mezinárodní federace knihovnických sdružení (IFLA), světového informačního konsorcia EIFL a Mezinárodní archivní rady (ICA). Jsou to právě výjimky a omezení ve prospěch knihoven a archivů, na které se soustřeďuje současná pozornost SCCR. Pro úplnost zmiňme z této oblasti vzešlý pracovní dokument, neoficiální návrh mezinárodní smlouvy z iniciativy Africké skupiny IFLA³⁵ či srovnávací studii K. Crewse.³⁶ Je rovněž patrná snaha rozšířit stávající výjimky a omezení o nové pro vzdělávací a výzkumné instituce, pro osoby s jiným než „zrakovým“ postižením.³⁷ Pro úplnost je potřebné rovněž zmínit i Marrákešskou smlouvu o usnadnění přístupu k publikovaným dílům nevidomým a zrakově postiženým³⁸ zavádějící nové výjimky z práv autorů na rozmnožování, rozšiřování a sdělování veřejnosti a přeshraniční distribuci formátů přístupných nevidomým. Tato mezinárodní smlouva byla podepsána členskými státy EU včetně České republiky a očekávaná je její ratifikace a implementace do českého právního řádu.³⁹

V oblasti odborné literatury, která se tématem limitů z autorskoprávní ochrany zabývá, je nutné vycházet převážně z časopiseckých zdrojů a odborných studií, neboť ke knižnímu zpracování tématu zatím u nás nedošlo. Knižní zdroje ovšem nahrazuje řada studií, které byly vypracovány za účelem zhodnocení dílčích či souvisejících témat.⁴⁰ Četné komentáře, reakce

³⁵ STANDING COMMITTEE ON COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS. *Draft WIPO Treaty on Exceptions and Limitations for the Persons with Disabilities, Educational and Research Institutions, Libraries and Archives: Proposal by the African Group*. Geneva, 15. červen 2011. Dostupné z: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_22/sccr_22_12.pdf.

³⁶ STANDING COMMITTEE ON COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS. *Study on Copyright Limitations and Exceptions for Libraries and Archives: prepared by Kenneth Crews*. Geneva, 12. prosinec 2014. Dostupné z: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_29/sccr_29_3.pdf.

³⁷ STANDING COMMITTEE ON COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS. *Provisional Working Document Towards an Appropriate International Legal Instrument (in Whatever Form) on Limitations and Exceptions for Educational, Teaching and Research Institutions and Persons with Other Disabilities Containing Comments and Textual Suggestions: Prepared by the Secretariat*. Geneva, 20. prosinec 2013. Dostupné z: http://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=242463.

³⁸ Oprávněnými osobami dle smlouvy jsou nevidomí a jinak zrakově postižení, včetně dyslektiků. Nově smlouva zavádí definici „formátově přístupné rozmnoženiny díla“, autorizované /oprávněné subjekty (např. SONS), výjimky v národním právu – pro vnitrostátní užití, výjimka pro vývoz/dovoz formátově přístupných rozmnoženin (podmínka komerční nedostupnosti), tříkrokový test.

³⁹ Srov. WIPO. WIPO-Administered Treaties: Marrakesh VIP Treaty. [online]. 2015 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=843.

⁴⁰ Srov. SAMUELSON, Pamela. Justifications for Copyright Limitations & Exceptions. *Forthcoming chapter in Ruth Okediji (ed.), Copyright Law in an Age of Limitations and Exceptions*, 2015. 40 s. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2476669, RICKETSON, Samuel. *WIPO Study on Limitations and Exceptions of Copyright and Related Rights in the Digital Environment*. SCCR/9/7. 2003., HUSOVEC, Martin. Verejný záujem v autorskom práve. Výnimky a obmedzenia, reštriktívne?. *Právny obzor*, 2013, roč. 96, č. 5, s. 472 – 498., VIVANT, Michel. La limitation ou "réduction" des exceptions au droit d'auteur par contrats ou mesures techniques de protection. De possibles contrepoids? In *Proceedings of the ALAI Study Days, General Report*. 2006., DUSOLLIER, Séverine., et al. *Study on the Application of Directive 2001/29/EC on Copyright and Related Rights in the Information Society*. 2013. 585 s., KUR,

či názory jsou dostupné i v elektronické podobě na Internetu. V zahraničí došlo i ke knižnímu zpracování problematiky výjimek a omezení, a to ať již samostatně či v rámci většího celku. Zásadní se v tomto směru jeví dílo R. Burrela a A. Coleman⁴¹ spolu s dílem L. Helfera a G. Austina,⁴² včetně některých knižních děl dalších autorů, kterými jsou J. Litman, P. Jaszi, P. Aufderheide, L. Guibault a P. K. Yu.⁴³

V širších souvislostech týkajících se autorského práva a práva duševního vlastnictví, ze kterého tato práce vychází, lze samozřejmě hledat potřebná východiska také v dalších knižních zdrojích. Za všechny lze uvést komentované znění autorského zákona od autorů I. Telce a P. Tůmy.⁴⁴ V otázkách metodologie a výkladu práva, se kterým se tato práce musí vypořádat, zmiňme dílo F. Melzera.⁴⁵ I v širších souvislostech pak četnost, zejména anglicky psaných zdrojů, je celosvětově výrazná a převažuje, což musí tato práce zohlednit. Z těchto lze vyzdvihnout především díla amerických autorů J. Ginsburg,⁴⁶ M. B. Nimmera a

Annette. Of Oceans, Islands, and Inland Water – How much Room for Exceptions and Limitations under the Three-Step Test?. *Richmond Journal of Global Law and Business*. 2009, roč. 8, s. 288 – 349., GERVAIS, Daniel. Making Copyright Whole: A principled Approach to Copyright Exceptions and Limitations. *University of Ottawa Law & Technology Journal*, 2008, roč. 5, č. 1&2, 1 – 40 s., SCHWARTZ, Eric. An Overview of the Internatinal Treatment of Exceptions. PJP Research Paper Series. American University Washington College of Law. 2014, 24 s.

⁴¹ Srov. BURRELL, Robert, COLEMAN, Allison. *Copyright Exceptions The Digital Impact*. Cambridge University Press, 2009. 426 s.

⁴² Srov. HELFER, Laurence, AUSTIN, W. Graeme. *Human Rights and Intellectual Property: Mapping the Global Interface*. Cambridge University Press, 2011. 568 s.

⁴³ Srov. GUIBAULT, Lucie. *Copyright Limitations and Contracts, An Analysis of the Contractual Overridability of Limitations on Copyright (Information Law Series Set)*. Kluwer Law International, 2002. 392 s., JASZI, Peter, AUFDERHEIDE, Patricia. *Reclaiming Fair Use: How to Put Balance Back in Copyright*. University of Chicago Press, 2011. 199 s., LITMAN, Jessica. *Digital Copyright*. New York: Prometheus Books, 2001. 216 s., YU, K. Peter. *Intellectual Property and Information Wealth: Copyright and related rights*. Greenwood Publishing Group, 2007. 1976 s.

⁴⁴ Srov. TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. 989 s.

⁴⁵ Srov. MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha: C. H. Beck, 2010. 276 s.

⁴⁶ Srov. GINSBURG, C. Jane. *The US Experience with Copyright Formalities: A Love/Hate Relationship* [Columbia Public Law Research Paper č. 10-225]. Columbia Law School, 2010, 35 s., GINSBURG, C. Jane. Toward Supranational Copyright Law? The WTO Panel Decision and the “Three-Step Test” for Copyright Exceptions. *Working Paper č. 181 of the Columbia Law School - For Revue Internationale du Droit d'Auteur*. 2001, s. 1 – 16.

D. Nimmera⁴⁷, dále také díla P. Goldsteina,⁴⁸ a z evropských autorů především díla P. B. Hugenholtze,⁴⁹ a E. Ulmera.⁵⁰

⁴⁷ Srov. NIMMER, B. Melville, NIMMER, David. *Nimmer on copyright*. New York: LexisNexis, 2013., NIMMER, David. A Modest Proposal to Streamline Fair Use Determinations. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*. 2006, roč. 24, č. 11, s. 11 – 22., NIMMER, David. The public domain: Fairest of Them All and Other Fairy Tales of Fair Use. *Law and Contemporary Problems*. 2003, roč. 66:263, s. 263 – 287., NIMMER, B. Melville, NIMMER, David. *Nimmer on copyright*. New York: LexisNexis, 2013.

⁴⁸ Srov. GOLDSTEIN, Paul. Paternalism and Autonomy in Copyright Contracts. In BENTLY, Lionel; VAVER, David. *Intellectual Property in the New Millenium: Essays in Honour of William R. Cornish*. Cambridge: University Press, 2005. 324 s.

⁴⁹ Srov. GOLDSTEIN, Paul, HUGENHOLTZ, P. Bernt. *International Copyright: Principles, Law, and Practice*. 3. vyd. Oxford University Press, 2012. 616 s.

⁵⁰ Srov. ULMER, Eugen. *Urheber- und Verlagsrecht (Enzyklopädie der Rechts- und Staatswissenschaft)*. 3. vyd. Springer-Verlag, 1980. 636 s.

4 Metody zpracování disertační práce

K dosažení výše uvedených cílů předložené práce vyplývá potřeba použití především vědeckých metod analýzy, syntézy, abstrakce, indukce, dedukce⁵¹ a vlastní komparace.

1/ Hlavní metodou této práce je *analýza*. Analýze je podroben pojem limitů autorskoprávní ochrany, jeho rozsah, dále mezinárodní a ústavní maxima a také v současnosti účinné právní úpravy a systémy, jak limity ochrany upravují. Analytický rozbor je v jednotlivých případech prováděn v jednotlivostech i v celku. Zvláštní místo v této práci pak patří ekonomické analýze limitů autorskoprávní ochrany. Potřeba použití této metody je podložena dvěma důvody. Prvním z nich je skutečnost, že limity autorskoprávní ochrany nemají pouze právní, ale i tržní (ekonomický) význam zejména z hlediska užití díla. Druhým je pak zvyšující se potřeba hledat pro konkrétní právní úpravu ekonomická zdůvodnění. Použití této metody odůvodňuje i nezanedbatelný vliv autorského práva ze zemí *Common Law*, jehož účel je zdůvodňován právě ekonomickými argumenty a nikoli přirozenoprávním základem ochrany autora.

2/ Již od dob Aristoteléské přírodní filozofie a logiky je při vlastním srovnávacím výzkumu zapotřebí vždy obojího. Proto je v práci zastoupena i metoda analýze opačná, tj. *syntéza*. Míra jejího použití přímo úměrně odpovídá míře použití analýzy. Její smyslem je zde zejména pospojovat dílčí pojmy a zjištěné skutečnosti do širších souvislostí. Těch je pak dále využito k hodnocení a srovnávání.

3/ *Abstrakce* je metodou odlučování nepodstatných znaků různých pojmů od znaků podstatných.⁵² Za pomoci této metody dojde k vytyčení problematických aspektů řešení otázky limitů autorskoprávní ochrany. Snahou je tak postihnout pouze důležité znaky a vazby propojenosti. K tomu v předložené práci slouží *abstrakce zobecňující*. Ačkoli limity autorskoprávní ochrany jsou pojmem práva autorského, není možné ani smysluplné do důsledku v jedné práci hovořit o autorském právu jako celku,⁵³ byť se jedná o téma významově velmi široké. Naopak se jeví jako přínosnější výsečové zachycení, které limity

⁵¹ Tyto vědecké metody lze označit, zejména s ohledem na metodologické jádro této práce, kterým je metoda simultánní komparace, jako tzv. „pomocné komparatistické metody“. Viz KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996. s. 33.

⁵² Tamtéž s. 34.

⁵³ Srov. tzv. hierarchické pojmy a okruhy pojmů. Viz KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. s. 70.

autorskoprávní ochrany představují. Proto je předložená práce rovněž nutně založena i na metodě *abstrakce izolující*.

4/ Další použité metody jsou *indukce* a *dedukce*. Tyto dvě metody jsou rovnoměrně zastoupeny v celé práci, třebaže převažuje postup deduktivní metody poznání, tj. od obecného ke zvláštnímu, čemuž odpovídá i rozdělení práce do dvou částí. Vzájemný poměr induktivního a deduktivního je obdobný poměru analytického a syntetického, neboť jde o párové pojmy.⁵⁴ V předložené práci není těchto metod využito pouze za účelem dosažení poznání, ale vystupují také jako způsob úsudku.⁵⁵

5/ Metoda *právní komparistiky* je stěžejní metodou této práce a je použita nápadným způsobem. Za pomoci této metody jsou z právních řádů vybrány sledované právní instituce, které jsou následně analyzovány. Ze vzniklé analýzy jsou následně pomocí syntézy dovozeny konkrétní závěry. Nelze jednoznačně říci, která právní úprava by v této práci byla *comparatem* a která *comparandem*, neboť s ohledem na mnohost srovnávaných právních úprav jsou tato východiska proměnlivá. Důležitá je naopak vlastní možnost srovnání a snaha vždy nalézt *tertium comparationis*, tzn. výsledek srovnatelného a „abstrahovat vyšší společný pojem.“⁵⁶ V práci převažuje použití metody komparace simultánní, neboť výše popsané cíle práce korespondují se současným stavem právní úpravy a odrážejí tím faktickou aktuálnost sledovaného tématu. Zastoupena je ale částečně i komparace historická. Shrnutí a hodnotící závěry jsou uvedeny u některých dílčích kapitol, ale i v závěru práce.

6/ K poznání problematiky limitů autorskoprávní ochrany je nutné také přistoupit pomocí *interpretačních metod*, tj. metod výkladu práva. Jedná se zejména o výklad subjektivně teleologický, formálně systematický, jazykový a logický.⁵⁷ Důležitý je v této práci především zmíněný výklad teleologický. Tato práce proto není pouze jazykovým rozbořením jednotlivých ustanovení české či zahraniční právní úpravy, neboť bez zkoumání účelu zákona by vzniklé závěry byly těžko obhajitelné. Neméně důležitou je zde také metoda

⁵⁴ Srov. KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996. s. 34.

⁵⁵ Srov. KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. s. 72.

⁵⁶ KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996. s. 38.

⁵⁷ Autor zde vychází z pojetí, že všechny použité výkladové metody jsou si rovnocenné a po aplikaci všech se zvolí ta nejvhodnější, což s ohledem na zaměření práce a jeho srovnávání převážně s právními řádami anglo-amerického práva *Common Law* je vhodnější (srov. např. způsob aplikace výkladových metod „*literal rule*“, „*golden rule*“ a „*mischief rule*“ v britském právu, které jsou aplikovány rovnocenně). Srov. ale také odlišný názor dělení výkladových metod na standardní a nadstandardní, viz GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. s. 146.

tzv. poměrování v kolizi stojících právních principů (tzv. obecný test proporcionality), která je zvláště důležitá při hledání adekvátní právní úpravy v autorském právu, pro které je vyvažování rovnováhy mezi protichůdnými zájmy (veřejnými a soukromými) typické a zároveň nezbytné.

5 Výsledky disertační práce

Předložená disertační práce uceleným způsobem zpracovala téma limitů autorskoprávní ochrany a reagovala tím na aktuální problematiku práva duševního vlastnictví včetně dopadů na legislativu a praxi v České republice. Práce vychází z rámce obecného systému nového soukromého práva a je zasazena do kontextu právního prostředí České republiky, přičemž pro zdůraznění některých odlišností, ale i s ohledem na mezinárodně aktuální právní téma často srovnává se zahraničními právními řády, a to jak evropskými, tak i mimoevropskými. Závěrem nezbyvá než shrnout výsledky a dílčí závěry, které práce obsahuje. Věříme, že práce podpoří další diskuzi na dané téma a pomůže zpřesnit i opačné názory na dílčí otázky.

Práce v jednotlivých kapitolách pojednala o limitech autorskoprávní ochrany, které jsou v práci pojmově rozděleny na *limity obecné* a *limity v užším smyslu*. Navržené třídění se potvrdilo jako vhodné třídění pro uchopení daného tématu, zejména pro pochopení současné debaty, zda výjimky a omezení jsou oprávněné zájmy nebo subjektivní práva, k čemuž se práce na různých místech v různých souvislostech vyjadřuje, ale také pro vyjasnění současné pojmové roztržičnosti používaných pojmů „výjimky“ a „omezení“ a jejich právního významu. Práce vede zřetelnou linku k odlišení obecných limitů a limitů v užším smyslu, a za tím účelem je i rozdělena do dvou částí obecné a zvláštní. Navržené třídění obecných limitů a limitů v užším smyslu přitom respektuje mezinárodní i národní systematiku autorského práva.

Prvním obecným limitem, kterého si práce všímá, je princip jedinečnosti. Z hlediska přiznání ochrany je zásadní, zda kritéria pro její přiznání jsou mírná či naopak přísná. Jedná se celosvětově o zásadní otázku, která souvisí nejen s tím, co má autorské právo chránit, ale i s otázkou vyváženosti zájmů nositelů práv a veřejnosti. Provedená komparace vedla ke zjištění, že právní rozdíly se netýkají pouze rozdílu silnějšího znaku (jedinečnosti) a slabšího znaku (původnosti), ale že i v rámci slabšího znaku původnosti panují výrazné rozdíly. Práce dospěla k dílčímu závěru, že původnost ve smyslu vynaložené dovednosti a úsilí nesplňuje kritérium mezinárodního standardu ani evropsko-unijní tendence. **Práce potvrdila hypotézu, že není důvodné vnitrostátně oslabovat znak jedinečnosti v české právní úpravě směrem k obecné evropsko-unijní tendenci původnosti.**

Druhým obecným limitem zpracovaným v práci je dichotomie myšlenky a vyjádření. Z práce vyplynul závěr, že princip dichotomie myšlenky a vyjádření má zvláštní význam při posuzování kolize autorského práva a práva na svobodu projevu. **Práce vyvrátila hypotézu, že dichotomie myšlenky a vyjádření postačuje jako obecný (definiční) limit autorskoprávní ochrany k řešení všech konkrétních případů týkajících se kolize autorského práva a svobody projevu.** Z provedené analýzy dále vyplynul závěr, že aplikačně není možné doktrínu dichotomie myšlenky a vyjádření přeceňovat, neboť problém zpravidla nepůsobí odlišit myšlenkový obsah od vyjádření, ale zhodnocení vědeckosti a uměleckosti vyjádření ve vazbě na princip jedinečnosti výsledku tvůrčí duševní činnosti. Princip dichotomie myšlenky a vyjádření proto není dostačujícím kritériem pro odlišení hraničních a složitých případů, které autorské právo nedeterminuje a jejichž řešení nepředpokládá.

Práce formou diskuze **vyvrátila hypotézu, že bezformální pojetí autorského práva je příčinou vzniku děl, které zůstanou právně, ekonomicky a jinak nevyužity a které mohou působit jako zábrana přístupu veřejnosti k těmto dílům a jejich užití.** Přestože bezformální pojetí může přispívat více k výskytu těchto nežádoucích situací, nedospěli jsme k přesvědčivému závěru, který by tuto hypotézu potvrdil. Analýza byla provedena na základě srovnání mezi právní tradicí bezformálnosti založené na fakticitě v kontinentálním autorském právu a formálnosti v anglo-americkém autorském právu.

Jako třetím obecným limitem se práce zabývá dobou trvání majetkových autorských práv. **Práce potvrdila hypotézu, že by bylo přínosné zkrátit současnou dobu trvání majetkových autorských práv.** Důvodem je, že prodloužení doby trvání majetkových autorských práv bylo pouze politickým rozhodnutím bez věcných argumentů, které by prodloužení odůvodnily. Zastává se proto názor, že současná obecná doba trvání majetkových autorských práv po dobu života autora a 70 let po jeho smrti je zbytečně dlouhá. Jako dostatečná se jeví doba po dobu života autora a 50 let po jeho smrti, kterou předpokládá mezinárodní právo autorské.

Čtvrtým obecným limitem, kterému se práce věnuje, je princip vyčerpání práva. **Práce potvrdila hypotézu, že nemožnost uplatnění principu vyčerpání v digitálním prostředí je vyvážena možnostmi snadného a širokého přístupu a dosažitelnosti chráněných děl.** Vyplynul závěr, že autorskoprávní východisko, kterým je princip vyčerpání práva, není v digitálním prostředí snadno aplikovatelný, a to ani s ohledem na judikaturu Soudního dvora

EU, neboť těžko dostát kritéria vymazání rozmnoženiny z datového nosiče převodce. Namísto komplikované nepřímé aplikace stávající koncepce vyčerpání práva na rozšiřování do digitálního prostředí, lze případně doporučit přímé zavedení nové zákonné možnosti nabyvatele rozmnoženiny ji dále úplatně rozmnožovat za stanovených podmínek.

Práce pracuje s pojmem vyváženosti veřejných zájmů veřejnosti a individuálních zájmů nositelů práv. Věnuje mu i samostatnou kapitolu. Práce dospěla k závěru, že pojem vyváženosti i přes své frekventované používání nepředstavuje zvláštní pojem typický pouze pro autorské právo, který by vyžadoval častější použití či důraz oproti jiným právním oblastem, kde se tento pojem také objevuje. Jeho časté užívání v oblasti autorského práva nemá reálný význam a spíše je užíván nadměru tendenčně k prosazení protichůdných zájmů. **Potvrdila se tím hypotéza, že význam pojmu vyváženosti může spočívat pouze v tom, aby autorské právo nebylo vnímáno jako izolovaná právní oblast bez vnějších vlivů, která nepřipouští zásah vnějších limitů při posuzování konkrétního případu.** Zachování vyváženosti ve smyslu poměrnosti právních principů pak práce spatřuje zejména v prosazování principu technologické neutrality.

Dílčím způsobem práce analyzovala využití uplatnění obecného testu proporcionality v oblasti autorského práva. **Potvrdila hypotézu, že zásadním kritériem uplatnění testu proporcionality je nepřiměřenost, tedy míra či stupeň hrozícího zásahu, a to v rámci zkoumání třetího kritéria testu, kterým je vlastní poměrování.**

V navazujícím pojednání o autorském právu a lidských právech jako vnějších limitech se **potvrdila hypotéza, že autorské právo není uzavřeným systémem a hledání řešení složitých případů (*hard cases*) vně tohoto systému prostřednictvím poměrnosti hodnot může přinést pro praxi potřebná dnes chybějící řešení.** Lidská práva navíc mohou poskytnout teleologické východisko při soudním výkladu vnitřních limitů autorského práva, zejména výjimek a omezení, a tedy mohou být vodítkem v situacích, kdy určitý způsob užití autorského díla je sice kryt výjimkou či omezením, jejíž aplikace je ale v konkrétním případě právně nejistá. Je ale třeba říci, že jsme nedospěli k přesvědčení o vhodnosti nuceného sbližování obou sfér, umělého vytváření mezinárodních dokumentů uživatelských svobod a jejich povyšování na úroveň lidskoprávní, které může působit obtíže v jiných právních oblastech.

Práce se dále zabývala poměrem práva autorského a ochranou spotřebitele jako vnějšího limitu. **Nepotvrdila se hypotéza, že výjimka užití díla pro osobní potřebu je ústředním pojmem práva autorského a ochrany spotřebitele a má být proto posuzována jako subjektivní právo uživatele.** Je přitom potřeba rozlišovat mezi užitím díla v soukromí pro osobní potřebu a získáním přístupu k užití díla. Právo přístupu k dílu lze chápat nikoli jako výjimku, ale jako subjektivní právo podřazené pod svobodu projevu. Práce zpochybňuje argument o nutnosti posílit ochranu spotřebitele v oblasti autorského práva, zejména smluvních ujednání a využívání technických prostředků ochrany, a to z hlediska umožnění svobodného přístupu ke chráněným dílům.

Stěžejní kapitolou první části práce je kapitola nazvaná Autorské právo a svoboda projevu. **Nepotvrdila se hypotéza, že dichotomie myšlenky a chráněného vyjádření postačuje k předcházení kolize autorského práva a svobody projevu.** Opačný argument, že kolize autorského práva a svobody projevu je nutné řešit (pouze) v režimu autorského práva, selhává v případech naléhavé informativní jedinečnosti pro veřejnost. **Nepotvrdila se ani domněnka, že výjimky a omezení autorskoprávní ochrany jako limity v užším smyslu upravené v autorském zákoně poskytují spolu s principem dichotomie nechráněné myšlenky a chráněného vyjádření dostatečnou zábranu možnosti vzniku kolize autorského práva a svobody projevu.** Na kolizi je nutné nahlížet jako na střet dvou a více v rozporu stojících hodnot - principů. Při řešení konkrétních případů se otevírá primárně cesta teleologického výkladu výjimek a omezení z autorskoprávní ochrany obsažených v AutZ včetně použití analogie. Pokud však případ nelze řešit analogicky podřazením pod jinou výjimku, pak automaticky vážit kritérium svobody projevu na základě čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod spolu s čl. 17 LZPS jako vnějšího limitu prostřednictvím metody poměřování právních principů.

Rovněž v případě práva na ochranu hospodářské soutěže práce dospěla k závěru, že se lze dovolat principu ochrany hospodářské soutěže a jeho možného přímého využití jako vnějšího limitu k nalézání řešení pro konkrétní skutkové případy. Podobně jako v ostatních případech, je to možné za situace, kdy autorské právo nenabízí řešení konkrétního případu, řešení není předvídatelně determinováno uvnitř systému autorského práva, a to ani pomocí analogie.

Práce pro úplnost pojednává o limitech smluvní volnosti v autorskoprávních závazcích. Práce se zabývá tím, jak licenční závazky v digitálním prostředí ovlivňují zájmy

uživatelů a jak jsou uživatelé v těchto závazcích chráněni. Práce dospěla k závěru, že licenční omezení nejsou nic jiného, než vlastnost výrobku nebo služby, o které jsou uživatelé jako spotřebitelé dopředu informováni, která je zřejmá a podle toho se mohou svobodně rozhodnout. **Potvrdila se proto hypotéza, že ochrana poskytovaná uživatelům je dostatečná, odpovídající zákonnému ukotvení jejich zájmů v autorském právu, počítaje v to v širší souvislosti i možnost uživatele se svobodně rozhodnout na trhu konkurence, zda licenční smlouvu uzavře či nikoli.**

Druhá část práce se zabývá limity v užším smyslu. Otevírá ji kapitola věnovaná vymezení pojmu výjimek a omezení a jejich možnému chápání jako subjektivních práv. Na ni navazují kapitoly věnované obecnému ústavnímu, mezinárodnímu a evropsko-unijnímu rámci výjimek a omezení. Jde o kapitoly analyticko-syntetické, které detailně rozebírají právní východiska právní úpravy výjimek a omezení a slouží jako podrobný přehled pravidel a principů, které právní úpravu výjimek a omezení ovlivňují, včetně jejich uplatnění.

Práce se zabývá otázkou zavedení otevřené výjimky typu *fair use* do vnitrostátní právní úpravy po vzoru některých zahraničních států, pro niž je typická abstraktní hypotéza. Práce dochází k závěru, že otevřená výjimka typu *fair use* nesplňuje kritéria mezinárodního tříkrokového testu. Dále také, že nelze jednoznačně říci, že by otevřená výjimka v našem právním prostředí byla sama o sobě způsobilá více zohlednit individualitu případu, a tím více reflektovat uživatelský zájem. **Potvrdila se tím domněnka, že pro kontinentální autorské právo je vhodné setrvat u stávajícího konceptu uzavřeného katalogu výjimek a omezení.** Z práce vyplývá poznatek, že uplatnění otevřené výjimky spočívá v poměřování (zohlednění) vnějších limitů stojících vně systému autorského práva. Oproti tomu uplatnění výjimek a omezení v kontinentálním systému autorského práva je omezeno pouze dovnitř systému autorského práva. Závěrem je pak odpověď na otázku, proč soudy USA odmítají argumenty založené na přímém uplatnění vnějších limitů a odkazují dovnitř systému autorského práva na doktrínu *fair use*. V případě evropských soudů se rozdílně od toho z důvodu absence otevřené výjimky při řešení konkrétních případů otevírá primární cesta teleologického výkladu výjimek a omezení z autorskoprávní ochrany obsažených v autorském zákoně za použití analogie. Pokud však případ nelze řešit analogicky podřazením pod jinou výjimku, pak automaticky vážit vnější limity prostřednictvím metody poměřování právních principů. **Potvrdila se proto hypotéza, že kontinentální právní úprava autorského práva je dostatečná k řešení komplexních právních problémů a schopná reagovat na vývoj**

společensko-technologického prostředí. Překážku však představuje přehlížení výše popsaného přístupu. Práce kriticky nahlíží také na koncepci výjimek a omezení Evropského autorského zákoníku, která je založena na katalogu výjimek doplněného o polootevřenou výjimku.

Práce se v kapitole „Systém výjimek a omezení v české právní úpravě“ věnuje několika dílčím tématům. Z provedené analýzy a historické komparace vyplynul závěr, že počet, strukturovanost a detailnost katalogu výjimek se v průběhu vývoje zvyšuje. Výjimky a omezení obsažené v autorském zákoně jsme systematicky roztřídili celkem do šesti skupin tak, že z provedeného roztřídění jsme získali poznatek, jaké výjimky spolu svým účelem blíže souvisí. Systematické roztřídění pak může sloužit pro mezinárodní srovnání české a zahraniční právní úpravy při zkoumání jejich shodností a rozdílností. Jednotlivé kategorie byly jako nadřazené množiny vhodně zvoleny tak, aby dle nich mohly být tříděny výjimky bez ohledu na jejich konkrétní světové odlišnosti či vyjádření v různých právních řádech a systémech práva. Dalším závěrem předmětné kapitoly je poznatek, že převážná část recentní judikatury týkající se výjimek a omezení se váže k užití díla pro osobní potřebu, což je patrné zejména z recentní judikatury Ústavního soudu. V poslední části kapitoly se práce věnuje výjimce pro parodii. **Práce potvrdila hypotézu, že je vhodné a potřebné v České republice upravit výjimku pro účely parodie, karikatury, parafráze, koláže dle informační směrnice.** Byť mohou být přítomné pochybnosti o výkladu výjimky pro parodii, základní schéma výkladu vymezil Soudní dvůr EU a lze využít poznatky zahraniční judikatury, ve které jsou kritéria uplatnění výjimky pro parodii již řešena.

V poslední kapitole se práce zabývá budoucím vývojem v oblasti výjimek a omezení. Práce doporučuje, aby všechny výjimky a omezení informační směrnice byly závazné pro všechny členské státy EU včetně přesné dikce, a byly tak skutečně harmonizovány.

6 Summary

Intellectual property is a subject of increasing economic importance and requires our attention. The thesis "Limits of copyright Protection" is a comprehensive survey on the issue of limits of copyright protection. It deals with an analysis and comparison of limits of copyright protection in copyright law of the Czech Republic and abroad. The focus is to compare general (definitional) limits with exclusions and limitations. The study partially deals with a balance between copyright law and other natural rights.

The aim is to introduce the topic of limits of copyright protection in a broader context in the hope that it will succeed in defining space and access sub-questions, in which any changes should improve the current legislation and judicial decisions on the basis of current legislation. Conclusions can thus be relevant and serve for specific policy actions legally in the Czech and Slovak Republics. Work places special emphasis on the comparison and evaluation of legal opinions and conclusions that are currently topical or which are leading discussions.

The work is divided into two parts, as follows:

The first part is divided into eight chapters and is devoted to defining the limits of copyright protection and general limits, in particular the principle of uniqueness, the idea expression dichotomy, the term of copyright protection and the principle of exhaustion of copyright. The first part also deals with the balance of copyright law and other natural rights, which acts as an external limitations. The first part ends with the limits of freedom of contract in copyright obligations.

The second part is divided into seven chapters which analyze and compare the limits in the narrower sense, which means exceptions and limitations to copyright protection. The second part analyzes, compares and evaluates constitutional, international and EU regulatory framework of exceptions and limitations, open-ended exception, closed catalog of exceptions, system of exceptions and limitations in Czech copyright law along with the case law, an exception for parodies, caricatures, paraphrases, collage. The second part is ended by future developments in the field of exceptions and limitations.

The work also contains a conclusion. It summarizes the partial results achieved in the work.

7 Seznam publikovaných prací autora

A/ Monografie

PRCHAL, Petr. *Zakázková autorská díla: z pohledu práva závazkového a autorského*. Praha: Linde, 2013, 152 s. ISBN 978-80-7201-903-8.

PRCHAL, Petr. *Osiřelá díla*. Praha: Linde, 2013, 208 s. ISBN 978-80-7201-919-9.

PRCHAL, Petr. Mediace ve věcech autorskoprávních. In: *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013, s. 257-269. ISBN 978-80-247-4109-3.

B / Odborné články

PRCHAL, P. K základním východiskům nové právní úpravy osiřelých děl. In ČERNÝ, M. (ed.). *Právo duševního vlastnictví*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense o.p.s., 2015, s. 17–50.

PRCHAL, Petr. K problematice nedostupných děl. *Acta iuridica olomucensia*. 2014, roč. 9, Supplementum 2, s. 93-107.

PRCHAL, Petr. K problematice nedostupných děl. *Acta MUP: Právní ochrana duševního vlastnictví*. 2014, roč. 5, č. 1, s. 30-42.

PRCHAL, Petr. Elektronizace justice po italsku. *Acta iuridica olomucensia*. 2013, roč. 8, č. 1, s. 73-92. ISSN 1801-0288

PRCHAL, Petr. K mezinárodním maximům právní úpravy osiřelých děl. *Právní obzor: Teoretický časopis pro otázky státu a práva*. 2013, roč. 96, č. 5, s. 509-516. ISSN 0032-6984.

PRCHAL, Petr. Autorské právo a svoboda projevu. *Acta iuridica olomucensia*. 2012, roč. 2012, Vol. 7 Supplementum, s. 73-82. ISSN 1801-0288.

PRCHAL, Petr. Výhody a nevýhody využití zajišťovacích směnek. *Právní fórum: český právnícký měsíčník*. roč. 9, č. 8, s. 366-369. ISSN 1214-7966.

C/ Jiné články

PRCHAL, Petr. Sekce práva duševního vlastnictví, Konference Olomoucké právnické dny 2012, květen 2012. *Právník*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, roč. 151, č. 9, s. 1054-1056. ISSN 0231-6625.

PRCHAL, Petr. Zpráva z konference Olomoucké právnické dny 2013: sekce práva duševního vlastnictví. *Právník*. 2013, roč. 152, č. 8, s. 843-845. ISSN 0231-6625.

PRCHAL, Petr. Sekce práva duševního vlastnictví, Konference Olomoucké právnické dny 2014. *Právník*. 2014, roč. 153, č.12, s. 1143-1146. ISSN 0231-6625.

C/ Příspěvky ve sbornících

PRCHAL, Petr. Hledá se autor – Zakázková autorská díla. In: *Právo v umění a umění v právu: Sborník odborných příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké debaty mladých právníků 2011*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, s. 319-327. Teoretik. ISBN 978-80-87576-14-4.

PRCHAL, Petr. Náhrada škody vzniklá při výkonu zdravotnické péče. In: *Limity práva: Sborník odborných příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké debaty mladých právníků 2012*. Praha: Leges, 2013, s. 238-244. ISBN 978-80-8757-645-8.

PRCHAL, Petr. K nejen evropským vlivům na vztah mezi autory a uživateli. In: *Zahraniční vlivy na vnitrostátní právo: Sborník odborných příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké debaty mladých právníků 2013*. Praha: Leges, 2014, s. 238-242. ISBN 978-80-7502-017-8.